

Suomen kieli, Suomen mieli, niiss' on vaara Saamenmaan: suomen kieli ja saamen kielet ennen ja nyt

Järjestäjät: Jukka Mettovaara (Oulun yliopisto & Sámi Giellagáldu) ja Jussi Ylikoski (Turun yliopisto & Sámi allaskuvla)

Suomalainen kielikeskustelu on 2020-luvun puolivälissä vilkasta ja se koskettaa entistä useampia kansanosia. Keskustelu on enenevässä määrin yhteiskunnallista, mutta toisaalta kielentutkijoiden huomio kiinnittyy yhä myös siihen, miten monikielisyys ja kielikontaktit muovaavat ja muokkaavat itse kielijärjestelmiä niin sanaston kuin kielen muunkin rakenteen tasolla. Jo vuosisatoja tarkkailtu ruotsin vaikutus suomeen ja suomen vaikutus ruotsiin on saanut rinnalleen uusia kontaktilingvistiikan tutkimuskohteita. Maailmankieli englantia pidetään usein suoranaisena uhkana kansalliskielten käytölle ja aitoudelle, ja ainakin se muuttaa niitä monin tavoin. Myös maahanmuuttajakielten vaikutus suomen puhekieleen on noussut uudeksi tutkimuskohteeksi.

Vaikka kansallisen kielikeskustelun päähuomio on eteläisen Suomen kasvukeskusten kielimaiseman muutoksissa, suomea puhutaan myös aivan pohjoisimmassa Suomessa, jossa sen rooli on pysynyt omalla tavallaan muuttumattomana jo vuosisatoja. Muinoin lähes koko nykyisen Suomen alueella puhuttujen saamelaiskielten puhuma-alue on jatkuvasti supistunut, eivätkä edes viime vuosikymmenten kielenelvytystoimet ole varsinaisesti pysäyttäneet saati kääntäneet tätä kehitystä. Huomattavin poikkeus on inarinsaamen elpyminen nuorimpienkin sukupolvien kieleksi, mutta paluuta yksikielisiin saamelaisyhteisöihin ei ole eikä sellaista tavoitellakaan. Tämän päivän saamelaiskielten ja niiden puhujien tavoitteena on elävä monikielisyys, mikä muistuttaa suomen kielen puhujien pyrkimyksiä hyödyntää englannin tarjoamia mahdollisuuksia säilyttäen samalla oikeuden käyttää omaa äidinkieltään.

Suuri osa saamelaiskielten nykyään saamasta huomiosta ja tuesta liittyy niiden uhanlaiseen asemaan: maan alkuperäiskieliä on tuettava, jotta ne säilyvät elinvoimaisina. Tukitoimenpiteet kohdistuvat etenkin kielten käyttöön ja opettamiseen kaikilla kasvatuksen ja koulutuksen asteilla sekä saamenkielisen tiedonvälityksen ja muiden palveluiden kehittämiseen. Vähemmälle huomiolle on jäänyt se, millä tavalla ja miten nopeasti vähemmistöasemassa olevat saamelaiskielet itsessään muuttuvat enemmistökielten vaikutuksen alaisena. Saamelaiskieliä kielijärjestelminä ei millään tavalla uhkaa englantia, vaan Suomessa yksinomaan suomi, Ruotsissa puolestaan ruotsi, Norjassa norja ja Venäjällä vain venäjä. Saamelaiskielten monipuolisia historiallisia kontakteja sekä ympäröiviin enemmistökieliin että toisiin saamelaisiin naapurikieliin on toki tutkittu monella tapaa (viimeksi etenkin Juutinen 2023), mutta paljon on vielä tutkimatta.

Järjestämme Kielitieteen päivillä työpajan, jonka esitelmiä yhdistää kiinnostus Suomessa ja sen lähialueilla puhuttaviin saamelaiskieliin sekä etenkin suomen kielen vaikutus nykyisiin saamelaiskieliin ja niiden puhujayhteisöihin. Toivomme esitelmien tarkastelevan muun muassa suomen kielen vaikutusta saamelaiskielten kieliopilliseen rakenteeseen ja sanastoon. Tervetulleita ovat myös esitelmät, joissa tarkastellaan kieliyhteisössä havaittavia asenteita

uhanalaisten kielten muuttumista kohtaan. Toivomme työpajamme monipuolistavan ja tarkentavan käsityksiä suomen kielen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa ja sen vaikutuksista muihin kieliin.

Työpajamme liittyy Kielitieteen päivien vastuullisuusteemaan korostamalla alkuperäiskielten suojelun ja tutkimuksen merkitystä. Alkuperäiskielten tukeminen ei ole vain perinnön säilyttämistä; se on myös vastuullisia tekoja monimuotoisen kielimaiseman säilyttämiseksi ja rikastuttamiseksi. Saamelaiskielten tilanne heijastaa laajempia kysymyksiä kielipolitiikasta ja kielellisestä oikeudenmukaisuudesta, mutta myös vähemmistökielten elinvoimaisuuteen vaikuttavia kielen sisäisiä muutoksia on syytä tarkastella tarkemmin. Työpaja pyrkii tarjoamaan alustan uusille tutkimusnäkökulmille ja herättämään kysymyksiä vastuullisesta kielipolitiikasta ja kielentutkimuksesta.

Lähde:

Juutinen Markus (2023). *Koltansaamen kielikontaktit. Vähemmistökieli muuttuvassa kieliympäristössä*. Oulu: Oulun yliopisto. <https://oulurepo.oulu.fi/handle/10024/46385>